СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXX. Число 265. Джерзи Сіті, Н. Дж., второк, 14. падолиста, 1922. VOL. XXX. No. 265. Jersey City, N. J., Tuesday, November 14, 1922. THREE CENTS

УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДИ! Прийміть сейчас участь в боротьбі проти польського наїзду у Східній Галичині, жертвами на Фонд Негайної Допомоги!

ВЕЛИКИЙ ЗЕМЛЕТРУС В ЧІЛЄ

АНТОФАҐАСТА, Чіле, 11. падолиста. — Копіапо, столицю чілійської провінції Атакама (в південній Америці), навістило нині велике трясенне землі, котре потягнуло за собою коло 100 жертв в людях.

В сьому місті почуто землетрус в перше коло опівночи. В кілька годин опісля на місто вдарили такі великі филі морського приливу ,що затопили кілька прибережних дамів, примушуючи застрашене населення втікати в глуб міста. Незадовго потім всяке телеграфічне та телефонічне получення міста з північчю та полуднем було перерване. Морські бурунн почали заливати місто, і люди мусіли втікати на горби. Сполудня доперва наспіли вісти про страшне знищення, зроблене замлетрусом на півночи. Осередком землетрусу мало бути місточка: Копіяпо, Овале, Валенар, Чанараль та Сан Фернандо. Перше з них потерпіло найбільше. Торговельна дільниця міста Валенара ціла заллята морськими филями. Комунікація межи сим місоам та головними містами Чіле зірвана зовсім.

САНТІЯҐО, Чіле, 11. падолиста. — Хоч покищо ще не може бути навіть мови про повні донесення про знищення, заподіяні землетрусом, все таки тимчасові звіти говорять про знищенне 500 домів в Кокімбо, морськім порті межи Вальпарайсом та Антофагастою, заляттє великої частини міста Антофагасти, заляттє рибацьких домів в Вілес та знищенне всего морського побережа в провнції Кокімбо.

На всякий случай можна вносити з розмірів катастрофи, що від землетрусу погибли сотки людий.

ОСТРИЙ ВИСТУП БУВШОГО ПРЕЗИДЕНТА ВИЛСОНА ПРОТИ РЕПУБЛИКАНЦІВ

ВАШІНГТОН, 11. падолиста. — З приводу Свята Дня Завішення Оружжя перед домом бувшого президента В. Вилсона зібралася велика товпа його партійних прихильників та зробила йому велику овацію, у відповідь на котру він зявився на бальконі дому та в промові, виголошеній до демонстрантів, остро критикував теперішню адміністрацію за її заграничну політику.

Вилсон говорив, що люди, котрі виступили проти його політики в справі мирових договорів, не представляли настрою американського народа. Сей і тепер старається іти все наперед, тоді як теперішня адміністрація все ще йде назад. Він закидав адміністрації, що вона станула проти участи Злучених Держав в Лізі Народів тому, бо провідники адміністрації воліли особисті почести від почести цілого народа.

ХОЧУТЬ ВИМУСИТИ СКЛИКАННЄ ЩЕ ОДНОЇ НАДЗВИЧАЙНОЇ СЕСІЇ КОНҐРЕСУ

ВАШІНГТОН, 11. падолиста. — Щоби ухоронитися перед поважними наслідками з нещасного для себе складу нового конґресу, републиканська адміністрація мала вже рішитися не скликати в 1923. році надзвичайного засідання конґресу, бо тоді ново вибраний конґрес збереться після постанов конституції аж в перший понеділок в грудни 1923. року, а до того часу за 13 місяців настрій опозиції може в дечім сильно змінитися на корисіть адміністрації.

Добачуючи сю постанову, опозиція старається за всяку ціну довести президента Гардинґа до скликання проти своеї волі й замірку надзвичайну сесію конґресу в 1923. році. В тій цїли мають тепер вестися переговори межи так званими поступовими републиканцями та демократичними представниками в обох палатах конґресу. Очивидно, вимусити можна лишень відповідною політикою вже на засіданню конґресу, що збирається дня 20. падолиста.

РІЧНА КОНВЕНЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ РОБІТНИКІВ СВІТА

ШИКАҐО, 11. падолиста. — Сюда почали вже напливати делеґати на річну конвенцію „Промислових Робітників Світа" (Ай. Даблю. Даблю.), що мае початися в понеділок.

Межи ріжними справами, що мають бути порушені на конвенції, є: способи орґанізації робітників в орґанізацію, не оперту на поділ робітників на звання та ремесла; провозиція оголошення на весні ґенерального страйку, аби в той спосіб примусити уряд до подарования кари всім політичним вязникам в Злучених Державах; межинародна орґанізація робітників з ціллю запобіження шкодженню робітничим інтересам в однім краю робітниками в другім; і т. д.

МАЙНЕРИ ПОТВЕРДИЛИ КОНТРАКТ

НЮ ЙОРК, 12. падолиста. — Уряд майнерської юнії оголосив, що члени юнії через загальне голосованне потвердили зроблений недавно контракт з підприемцями. За потверджен-нем заявилося 125,000, проти 27,000 голосів.

Вислід голосовання означає, що контракт буде важним до 1. цьвітня слідуючого року, коли юнія та підприемці мусять заключити нову умову.

НЕ ПОМОЖУТЬ „МОКРИМ" ШТУЧКАМИ.

ВАШІНҐТОН, 12. падолиста. — Корабельна Рада видала нині осторогу американським властителям кораблів, що вживаний ними спосіб переношення американських кораблів на власність чужинців не вратує сих кораблів перед переслідуванням їх за вожене алькоголю.

ПОЖАР КОРАБЛЯ НА МОРЮ.

Стація бездротного телеґрафу коло міста Норфовк в стейті Верджінії переловила бездротну телеґрафічну депешу, вислану пароходом „Мансумо"-ом, після котрої він має бути в огни на повнім морю. Телеґрама подае далі, що огонь ширить́ся та загрожує небезпекою морякам. Телеґрама подае, що корабель в хвилі висилки телеґрам находився на 76 миль від Кейп Гатерас.

Телеґрафічна стація сейчас повідомила уряд надбережної сторожі, а ся вислала для ратунку корабель а вказане телеґрамою місце.

СКОРИЙ ЗРІСТ І МОЖЕ Й СКОРИЙ УПАДОК ФАШІСТІВ.

Фашісти (крайні націоналісти) мають тепер армію в силі 450,000 людий. Ся армія виправлена, зорґанізована зовсім після новітніх зразків. Має скорострли, полеві гармати, панцирні вози, літаки і навіть стежні судна для ловлення на морі пiдводних лодок.

Ся фашістиська армія спершу була створена для зборення комуніству але коли комуністи втеряли силу. фашісти обернулись проти італійського правительства, яке теж зборо-ли і переклонили й короля Вікторі Емануїла на свою сторону.

Тепер вони мають правительству Італії у своїх руках і мають теж за собою значну часть населення і незабаром їх правительство має проголосити розвязанне парляменту і нові вибори.

Одначе провідник фашістів поводиться як самодержець і тим підривае значінне і вплив фашістів. Тому теж заповідають їм близький конець.

КРАССІН УСТУПИВ.

Вісти з Моски, столиці Московщини, донесять, що московський большевицький комісар заграничної торговлі Леонід Крассін уступив зі свого становища.

Се перше потвердженне сеї вістки, яку вже давнійше подавали часописі із Західної Европи.

ВОЄННИЙ КОРАБЕЛЬ НА ПІДВОДНІЙ СКАЛІ

Фльотний федеральний уряд замовив в кілкох корабельних підприємствах допомогу для военного американського корабля „Чайдс"-а, що їдучи на направу до бруклинських корабельних варстатів, застряг по дорозі на підводній скалі на морськім залив коло Блок Айленд. Заким, однак, замовлені кораблі виїхали на місце нещастя, команда военного корабля вже телеґрафувала бездротним телеґрафом, що кораблеви вдалося власними силами вирватися з морської скелі. та що він доїде до порту власною парою, бо ушкодження корабля від випадку невеликі.

НА ПЕРЕДОДНІ ГОЛОДУ НА УКРАЇНІ.

Донецька ґубернія, яка не поправилась ще від торішнього голоду. стоїть знову перед загрозою опинитись в дуже скрутному становищі. „Комуніст" повідомляє, що посуха мала своїм наслідком те, що урожай був дуже незначним. Недосів в ґубернії — величезний. Зараз в ґубернії нараховується більш як 300.000 голодних, які вимагають негайної допомоги. Деяким волостям маріупольського повіту загрожує майже повний голод. Український Червоний Хрест годує тільки 14 відсотків голодних виключно дітей. Ара так само свою діяльність значно скоротила.

САМОВБИВСТВО УРЯДНИКА З НУЖДИ.

З Варшаві поповнив самовбивство наслідком дорожнечі та нужди польський урядник Лукашек. На столі залишив лист такого змісту: „Умираю, бо мені так хочеться. що кому до того?"

ДОМБАЛЬ УЛАСКАВЛЕНИЙ.

Варшавський апеляційний суд оголосив засуд на комунистчиного посла Домбаля. Попереений засуд на 6 літ вязниці уневажнено і Домбаля засуджено на 3 роки тюрми та на утрату громадянських прав.

ВІТОС ПОТОВКСЯ.

Бувший польський премієр Вінценти Вітос, їхав недавно разом з малярем Володимиром Тетмаєром, в ночі возом недалеко Кракова.

Віз перевернувся і скотився в рів. Оба вони впали і тяжко потовклись.

ПОЖЕЖА У ВАРШАВСЬКОМУ СЕНАТІ.

У Варшаві при вул. Вейскій будується палата на поміщенне польського сенату. Як доносять варшавські телеґрами, 16 жовтня вибух там огонь, і то рівночасно в кількох місцях. Пожарна сторожа вгасила огонь.

ВІДБУДОВА ЄРУСАЛИМУ.

В Лондоні основано жидівське товариство для відбудови Єрусалиму. Це товариство вже відновило водопроводи, побудовані ще королем Соломоном і вітрові млини, що походять із середних віків. Відре ставровано деякі старинн мури та брами, між иншими браму Еффейську, котрою мав вїзджати Ісус Христос тиждень перед своєю смертю. До відбудови уживається тих самих каменоломів, котрих уживав Соломон. Також відновлено дім Пилата, Христос мав сказати „Ecce homo".

ПОВОРОТ ЕМІҐРАНТІВ ПО 300 РОКАХ

По славному бою під Білою Горою 1620 р.. де Німці вибили до ноги чеську шляхту, багато Чехів виеміґрувало з батьківщини, втікаючи від переслідувань австрійського уряду. Теперішний уряд Чехословацької вільної републики завізвав потомків тих еміґрантів до повороту до вітчини. Для їх осідку призначено місто Заберг на Моравії, де має поселитися 300 чеських родин. Багато еміґрантів з Польщі, Німеччини і Росії зголосилося до повороту. Кошти подорожі покриває чеський уряд.

РОЗПАД „ЖИВОЇ ЦЕРКВИ" В РОСІЇ.

Роспад в московській ґрупі „Живої церкви", який стався сими днями, відбився також і на провінції. Як констатують совітські ґазети, в ряді ліст ґрупи т. зв. поступового духовеньства або роспались, або не стрівши співчуття у населення зівсім припинили своє істнування.

ЦЕРКОВНИЙ РУХ НА УКРАЇНІ.

Рух за українізацією церкви не дивлячись на ворожість до нього большевиків здобуває все ширші розміри. На підставі даних Всеукраїнської церковної ради мається 2,000 українізованих парохій, де служба править тільки українською мовою.

УКРАЇНСЬКЕ ПОВСТАННЄ ПРОТИ ПОЛЬСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ РОЗГОРІЛОСЬ

МІСТО ГАЛИЧ НАД ДНІСТРОМ В ОГНІ.

БЕРЛІН, 26. жовтня. (Вл. кор.). — Тутешний німецький дневник „Берлінер Таґеблят" у нинішньому виданню доносить з Відня в кореспонденції п. з. „Українське повстанне у Східній Галичині, — Галич горить":

Як доносять зі Львова, набирає український повстанчий рух проти безправних польських заходів влучити (забрати) Східну Галичину, якій мирова умова признала певну самостійність, щораз більші розміри. Як відомо, мирова конференція перед трома роками уповажнила Поляків „обсадити військово Східну Галичину аж по ріку Збруч для охорони життя і майна населення Східної Галичини перед небезпекою, яка грозить їм з боку большевицьких банд. Одначе се уповноважєнне — говорилося далі в сім рішенню — не має ніякого впливу на остаточне рішенне Найвисшої Ради про політичне становище Східної Галичини." На такій „правній" основі господарить Польща вже три роки у Східній Галичині, як у здобутому краю. Щоби приготовити насильним шляхом прилученнє Східної Галичини, польське правительство укладає карикатуру „автономії" і пробує перевести також і там примусово вибори до польського „сейму", хоча в сій справі воно стрінулося з однодушним опором всіх партій Галицької України.

Українці вхопились терористичних актів в цілому краю. Вони почали нищити зелізниці; перетинати телеґрафічні дроти; палити польські маєтки; стріляти польських жандармів поліцаїв і зрадників української справи. Поляки взялись до острих переслідувань і залили цілий край військом. Наслідком того вибухло загальне повстанне в повітах Сокаль, Зборів, Збараж, Тернопіль, Рогатин, Бережани і Перемишляни. Польські війска і поліцію почасти прогнано, почасти вибито. Польські кольоністи і дідичі, яких добра попалено, втікають на захід. Повстанне розширюється на сусідні повіти Бібрку, Чортків і Станиславів.

Зі Львова, Перемишля, Кракова і Люблина відійшло на схід кілька польських кавалерійських бриґад з відділами машинових крісів. Є чутки, що Галич над Дністром стоїть в огні. Біля Козови мало прийти до справжньої битви.

НОВИЙ ЗАПИТ В ІТАЛІЙСЬКОМУ ПАРЛЯМЕНТІ В СПРАВІ ЛЯЦЬКОГО РОЗБОЮ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ

РИМ, столиця Італії, 20. жовтня. — Посол італійського парляменту ДІНО ФІЛІПСО звернувся до італійського міністра внутрішних справ з отсим запитом:

Чи італійське правительство знає, що Польща без дозволу аліянтських держав розписала у Східній Галичині, в краю, який після 91 артикулу сен-жерменського мирового договору находиться під суверенностю аліянтських держав, вибори до польського сойму у Варшаві?

Яке становище думає італійське правительство заняти супроти сього безправного поступку Польщі, який може викликати неспокої у Східній Галичині і в цілій Східній Европі.

ПЕРЕДВИБОРЧА АҐІТАЦІЯ В АНГЛІЇ

ЛОНДОН, 12. падолиста. — В Англії вже добре розгорілась виборча боротьба.

Премієр Ендру Бонар Ло трохи занедужав ізза простуди, але проте їде до Ґлесґова, де виголосить програмову передвиборчу промову.

Бувший премієр Лойд Джордж обїздить Валію, де виголошує промови. Скрізь його витають із запалом.

В ЦАРГОРОДІ МОЖЕ ПРИЙТИ ДО ЗАВОРУШЕНЬ

ЦАРГОРОД (Константинопольь), столиця Туреччини, 12. падолиста. — Царгород можна тепер порівнати до маґазину стрільного пороху, який Британці серед великих трудностий оберігають від огню і вибуху.

Британський ґенерал Гаринґтон взиває аліянтів, щоби прискорили мирову конференцію з кемалістами, бо тільки се може спасти Царгород перед заворушеннями, які можуть викликати царгородські Турки.

Міжтим зростає тут ненависть до христіян і серед них повстав панічний переляк ізза небезпеки турецької різні.

Одначе аліянти всетаки мирової конференції не прискорили і вона має зачатись аж 20. с. м. в Льозанні, у Швайцарії.

ВИБОРИ В ПОЛЬЩІ

ВАРШАВА, столиця Польщі, 12. падолиста. — Пілсудський здобув незначну більшість при виборах до „сейму". Лівиця має 183 послів, правиця 168, бльок національних меньшостий 83 послів, крайна лівиця і комуністи 21 послів.

ЧІЧЕРІН НАРІКАЄ НА ПІЛСУДСЬКОГО

МОСКВА, столиця Московщини, 12. падолиста. — Московський большевицький комісар цакордонних справ, Григорій Чічерін, видав заяву, в якій нарікає, що Пілсудський не хоче приняти на послуханню большевицького дипльоматичного посла у Варшаві.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Ситі і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ВИЇЗД МИТР. ШЕПТИЦЬКОГО З АМЕРИКИ.

В минулу неділю митрополит Шептицький попрощався з Америкою і відіхав в далеку дорогу.

Рано попрощався в українській церкві при 7-ій улиці в Ню Йорку з нюйорською українською громадою. Пополудні українські шкільні діти уладили в церковній галі в честь митрополита прощальний концерт, на якому митрополит Шептицький був майже до остатка, а вийшов аж перед виїздом до зелізниці.

На зелізничому двірці Ню Йорк Сентрел попрощали митрополита околичні священики під проводом адміністратора о. П. Понятишина, і громадка цивільних осіб. Відіхав митрополит о годині 4.45 пополудні до Канади.

У второк, 14. с. м. відплине з Квібеку разом з канадійським епископом Н. Будкою і о. Ґродським кораблем „Емпрес оф Скотленд" до Европи. В Европі наперед удасться митрополит з епископом Будкою до Риму, а відтак до Львова.

НЕ ВИБОРИ А ДОГАНА.

Сенатор Волш, голова виборчого комітету демократичної партії, видав про недавні загальні вибори публичну заяву, котра як на провідника політичної партії, що брала живу участь в виборах, досить влучно зясовує значіннє сих виборів.

Сенатор Волш занадто добрий політик, щоби віддані на демократичну партію голоси приписувати якійсь спеціяльній притягаючій силі сеї партії. Він отверто заявляє, що демократична побіда, о скілько її можна так назвати, є не стільки признаннем для демократичної партії, о скільки осудом виборців для політики правлячої тепер партії. Щодо сього можна признати йому повну слушність.

Не конче однак правдою є все те, що говорить сенатор Волш далі, пояснюючи виборчу невдачу републиканців. Досі його вела певного рода безсторонність. Зате коли Вилш почав перечисляти одну за другою ті справи, котрі мали стрінутися з найрішучійшим осудом виборців, ось тут він робить таку саму похибку, яку зробив републиканський уряд в своїй політиці. На думку Волша, американські виборці, голосували проти адміністраційної партії, дали вислів свому невдоволенню зі становища сеї адміністрації в справі субсидій торговельним кораблям, в справі торговельної тарифи на заграничні товари та в справі податків. Сими словами Волш вже дав доказ, що він все таки дивиться на цілу справу не з безстороннього, але з партійного становища демократичної партії. Зі становища демократичної партії, яка, можна сказати, звичайно заступає політику середних богачів, справи субсидій для корабельних підприємств та справи тарифи певно важні справи. Однак зі становища робітників, які без сумніву становлять більшість виборців, такої великої ваги сі справи не мають. Для них податкова справа ще має значіннє, але ще більшу вагу приписують вони загальному становищу уряду супроти щоденних справ, пекучих для робітництва. Сі справи може не виходять на парляментарну плятформу, але вони все таки робітників зачіпають неменче болючо. Становище уряду підчас великих робітничих страйків, яких Злучені Держави за републиканської адміністрації мали цілий ряд, навчили міліонові маси робітничих виборців дивитися з підозріннем на републиканських політиків, краще, як якісь там трудні дебати в конґресі над корабельними субсидіями та тарифами.

Колиб демократична партія дала робітникам ґарантію, що вона в тих справах займе инше становище, тоді в голосованню булоб взяло ще більше виборців з робітничої верстви, і тоді вона моглаб похвалитися справдішною побідою, а не побідою собаки, що на сіні видить і сама його не їсть і другому не дає.

БОЛЬШЕВИКИ ТА УКРАЇНСЬКА КНИЖКА.

З Европи доносять тепер дорікання української інтеліґенції проти освітної політики московських большевицьких окупантів України. Після донесень ся політика має свідомо зміряти до того, щоби на Україну не пустити української книжки й перемінити Українця як не Москаля, що цурається рідної мови, то хоча в неграмотного дурака, який не знає ні московської ні української грамоти.

Правда, якийсь час тому в Европу приїхали з Росії представники советського уряду з повними мішочками гроший на закупно української літератури. Купували в ріжних українських письменників твори, оріґінальні й перекладені, платили готівку й обіцювали надрукувати. Поїхали з рукописами в Росію та на Україну, і тільки було чути за українські твори. На довгі інтерпеляції нарешті дали відповідь, що всі твори не підходять. Дивно стало письменникам, але нічого було діяти.

Аж опісля почали виходити на верха факти про те, як то там на Україні судили й цензурували українські книжки. Показалося, що відкидали все, що говорило про Україну як край, осібний від Росії. Всяка згадка про український народ яко відрубний від московського, стрічалася з такою самою долею зі сторони большевицького цензора, з якою вона стрічалася колись зі сторони царського міністра освіти.

Тепер московські висланники вже по Европі не їздять скуповувати твори від українських письменників, аби ними опісля палити в грубах в комнатах московських чрезвичайок на Україні, а за те тепер моковські висланники їздять по Европі купуючи за готівку серед Українців письмаків, щоби написали оборону „освітної" московської політики на Україні. Українські письменники, які повірили в щирість московських окупантів України, мають тепер красну науку, коли московські освітителі хочуть купувати їх перо й талан як прислуги льокаїв.

ЦАРСЬКА ПОЛІТИКА В СОВЄТСЬКІЙ РЯСІ.

Польська соціялістична ґазета „Роботнік" (виходить у Варшаві) у виданню з 15 м. м. пише:

„За виїмкою короткої доби по упадку Керенського закордонна політика большевиків завсіди відзначалась безідейностю, безпляновостю, не кажучи вже про недостачу всіх соціялістичних прикмет, що обовязують людий, які будь-що-будь чваняться монополем на соціялізм.

Але аж по введенню нового курсу у внутрішній політиці, зачався явний і систематичний **поворот до старого курсу царської політики.** Відомо, що царат чим більше гнив і розкладався у своїх межах, тим жадібніще простягав руки по чужі землі і народи.

Тільки своєю заборчостю, своїм величезним апаратом мілітарним та бюрократичним, що був на службі тої імперіялістичної політики, царат імпонував світови, котрий так довго вірив у могучість Росії, доки несподіваний подих европейської війни не повалив в румовище „великана з глиняними ногами".

І тепер після банкротства большевизму і по даремних покищо спробах прищепити на совєтський ґрунт західний капіталізм, **большевики вертаються до царських традицій.** Лекше виграти трудности і помилки закордонних держав, ніж втягнути західний капітал, або власними силами розпочати відбудову економічного життя в Росії. Большевики переконались, що годі говорити про швидке уздоровленнє Росії; що буде треба в найліпшому разі десяток літ на піднесеннє краю з руїни. Але щоби невдачам совєтів протиставити якийнебудь успіх, який хочби вчасти оправдував дальшу диктатуру большевиків в очах мас і зміцнив міжнароднє становище совєтського уряду, совєтські провідники звернули цілу увагу на закордон, щоби шляхом диплЬоматичних успіхів заспокоїти свої імперіялістичні апетити.

Стремліннє в тому напрямку скріпилося особливо з тої пори, коли спроби порозуміння із західним капіталом в Ґенуї і в Ґазі потерпіли невдачу. В Ґенуї большевикам удалось тільки заключити з Німцями голосний договір в Рапалльо, котрий мимо всього досі не приніс сподіваних вислідів. Совєтський уряд мимо того, опираючись на договорі, стремить до осягненя з нього можливих користий. Над тим працює в Берліні Літвінов. Передівсім совєти стараються поширити договір на Україну, Грузію та інші совєтські републики. В той спосіб Стіннес, Круги та інші могли „працювати" на просторі цілої „зєдиненої" Росії. **Навіть формально зникла би дотепер бережена фікція незалежної України та інших совєтських „републик",** при чому насилле доконане на Грузії стало би санкцією за кордоном. Опісля Літвінов старається заохотити німецький капітал до навязання зносин з Росією та взагалі до зближення обох країв, предбаченого в трактаті. Але із скарг Літвінова в німецькій пресі можна зміркувати, що справа натрапляе на опір. Покищо трудно судити, чому німецький капітал, котрий найбільше домагався відновлення зносин з Росією і найбільше радів з договору в Рапалльо, сподіючись для себе користий, тепер держиться в резерві. Тут без сумніву грає важну ролю неполагоджена досі справа німецьких відшкодовань і цілий ряд загадок та інтересів звязаних з тим ділом. З другого боку запал німецького капіталу до Росії мусів холонути, коли на зїзді представників великого німецького промислу передількома місяцями всі погодилися з референтом д-р Міллєром, б. державним секретарем, котрий дослідужував російські обставини на місци, і висловив про Росію дуже песимістичний осуд.

З огляду на те, що рапальський договір не оправдав надій та завів таксамо, як завела давнійша угода з Анґлією, совєт звернули свій зір на Францію. Радек вже їздив раз з місією приєднання Франції та віднови французько-московського союза. Тоді скінчилось на ґазетному галасі та часописних сензаціях. Тепер совєтський уряд запросив до Росії посадника Ліону, радикального парляментарного посла Герріота. Міркуючи з його слів, большевики зробили з ним тесаме, що свого часу зробили з комуніствуючим Анґлійцем Ленсборі, який бачив в Росії тільки те, що большевики хотіли, щоби бачив. Але це дурниця. Герріо не перемінить французско-московських взаємин, якщо політика Франції супроти Росії не стане іншою. Цікаво лише те, що совєти заходяться біля своїх інтересів при помочі представників буржуазії. Можливо, що з Герріо говорили в Москві про концесії для французького капіталу, а в такому разі се бувби лише один із відомих методів подражнювання капіталістичних закордонних апетитів та піднесення капіталістичної конкуренції в Росії, досіль бодай істунючої лише в теорії.

Голосний в останньому часі договір Красона з Еркгартом був одкинений московським совєтом. Дехто дошукується у такій поведінці звязку з новими відносинами на Близкому Сході. Совєти хотіли би використати побіду Кемаля таким робом, щоби змякшити важкі убови договору з Еркгартом Але певного ніщо не відомо Совєти дійсно розвивають дуже метку акцію у справах Близкого Сходу, але незалежно від того договору та в іншому напрямку, а самепідюджуючи Кемаля і мусулманські народи, стараються, скільки мога, загострити ріжниці поміж Францією й Анґлією та самі — о свята царська традиціє! — висувають свої права до проливів!

Мабуть „Голос Росії" правду каже, впевняючи що совєти відкинули угоду з Еркегартом з огляду на внутрішю політику, що вони просто злякались опозиції у власних комуністичних рядах, та особливо опозицій „комінтерна". Адже згідно з угодою з Еркгартом треба би виплатити йому 2 міліони фунтів стерлинґів концесія була-б обовязковою на 99 літ, себто величезні багацтва перейшли би на власність анґлійського капіталіста; робітники були-б передані на ласкунеласку експльоататора, без змоги відкликати до совєтської влади. Такої небувалої капітуляції супроти чужого капіталу не могла-б оправдати найхитрійша большевицька голова.

Але нічого думати, що большевики остаточно зірвали переговори. Навпаки, Літвінов заявив, що вони будуть далі ведені. Большевикам залежало на жесті, що мовляв, вони так гарно піклуються інтересами Росії та робітництва. Підчас нових переговорів може добудуть якісь політичні користи, передівсім визнаннє совєтського уряду, **а потім поґодяться без протесту підписати старий договір, галасуючи, що „примусили буржуазію до уступок".**

Совєтсько-японська конференція, котра відбувалась у вересні у Таган-Тшун, розбилась через одмову Японії завернути війска з північного Сахаліна. Японський делеґат заявив, що зірваннє „конференції може викликати російсько-японську війну, на що Йоффе відповів, що Росія зробить відповідні приготовання. Без огляду на те, по чийому боці була правда у справі північного Сахаліна, — сам факт, що совєти волять вести війну за сю землю, ніж пійти на уступки Японії, свідчить про це, що **вся совєтська політика має на меті „збирати" землі колишньої Росії, колись вже на протязі століть „призбирані" царатом.."**

Іляна Кравченко.

БРАТИ СЕРДЕЧНІ.

Брати сердечні! Гіркая доля
Гнала Вас з хати на чужі поля —
Кидали Неньку в тяжку годину,
Та не забули її едину!
В чужій чужині до праці стали,
Здобути долю їй забажали.
В чужій чужині ялись роботи,
Щоб гріш табути і для бідноти.
Бо все Вам світить Зоря провідная:
Країна рідна буде свобідна!

Шляхом офіри, шляхом любови
Йдете Ви, Браття, на шлях обнови!
Аж в місци чорних зґарищ руїни
Новий Дім стане, храм України!

Хай Бог поможе Вам совершити
Зачате сміло святее діло!
О дай то Боже сей Дім звершити,
В котрім безрідні, сирітки бідні,
Знайдуть кут теплий і рідне слово,
Світло просвіти!

Хоч кат лютує, хоч кат руйнує,
Любов і жертва знов відбудує!

Любіть же, браття, свою Родину,
Любіть Вкраїну, Неньку едину,
Їй Вашу поміч поки жива ще
Мерщій несіть
І разом зачате святее діло
Сміло кінчіть!

Від нас подяку щиру прийміть!
Із трудів Ваших весь рідний край
Збере великий колись врожай!
Прийдуть щасливі тії часи,
Де засіяе нам Сонце Волі,
Побідне Сонце Правди, Краси,
І Україна зазнае долі!

А тая Віра нас всіх держить,
А тая Віра хай й Вас кріпить!
Бо хоч у горю, хоч у терпінню
Нарoд до Сонця іде, спішить!

І усміхнеться журлива Мати
І проминуться дні суму, горя —
Повернуть Діти і Ті зза моря
На рідні поля, у рідні хати!

О, дай нам, Боже, днів тих дождати,
В вольній Країні братів витати!

Перемешль, 25. серпня, 1922.

НА ФОНД РІДНОЇ ШКОЛИ.

(Через „Свободу").

(Через Нюйорську Лігу Горожан і Ветеранів).

1) Ліста ч. 24 (Вас. Загаєвич)	$7.00
2) Ліста ч. 17 (Мат. Боднар)	3.25
3) М. Марків $1.00, В. Ярич 50 цнт. — Разом	1.50
4) З Дня осінніх цвітів з нагоди свята Першого Падолиста, по відтрученню видатків (9.25)	119.46
Разом	$131.21

ІВАН БЕЛЕЙ.

(В першу річницю смерти).

В холодний жовтневий день минулого року (дня 20. жовтня), тихо й непомітно зійшов з цього світа чоловік, правдивий чоловік, невтомний робітник, тихий і ревний діяч, що на протязі більш як чверть століття з безмежною посвятою і подиву гідною обовязковістю займав одно з провідних місць в українській публіцистиці.

Закриття нашого органу польською поліцією в минулому році, після відомої події на львівському ринку, не дозволило нам хочби кількома словами попращати бл. п. Івана Белея, цю велику постать, ідейного працьовника й керманича, щирого сина України, що змучений преважкою працею на склоні свого трудящого життя вже майже безучасно глядів, як в огні і лихоліттю збудилася Україна.

Бл. п. Белей родився в містечку Войнилові. Походив з хліборобсько-міщанської родини. До ґімназії ходив в Станиславові, де належав до найкращих учнів. В р. 1875 записався Покійний на правничий виділ львівського університету. Тут прийшлося молодому студентови вперше стрінутися з досить гамірним тоді життям, яке наповнювало й переповнювало академічне товариство „Акад. Кружок". Листи Драгоманова до редакції „Друга", органу товариства, спричинили значну еволюцію серед деяких членів „Акад. Кружка". Група молодших, під проводом Івана Франка і Мих. Павлика, — із захопленням приняла вказівки і поради Драгоманова. Між цими молодшими був також Іван Белей. На загальних зборах товариства в осени 1875 р. один із старших членів „Акад. Кружка" (мабуть Михайло Омелянович Левицький) виступив із промовою в московській мові. На те повстав Іван Белей і запротестував проти московської промови в руськім товаристві, відсилаючи бесідника до Москви або Саратова. За це загальні збори ухвалили більшістю голосів виключити Белея з товариства. Це виступ ясно опреділював становище Ів. Белея в спорі про мову і народність, який тоді розгорівся серед молодої галицької інтеліґенції, а який покінчився згодом блискучою побідою українства.

„Другъ", орґан „Акад. Кружка", хоч редаґований по ділєтантськи зєднував на своїх сторінках людей ріжних напрямків. Там пробували своїх сил молоді таланти. Поруч Михайла Вагилевича, Михайла Павлика, Ант. Дольницького (псевдонім: Антін Переплис), Івана Франка (псевдонім: Джеджалик), Василя Давидяка і ин. — пробував свого пера й Іван Белей під псевдонімом Роман Розмарин. В р. 1876 помістив він в Друзі свої переклади двох оповідань Еркмана-Шатріяна: „Бесідники нашого села" і „Добрі давні часи", а в р. 1877 треґе й найкраще оповідання „Виховання Феодала". В тім самім році помістив він теж переклад гарного оповідання Педра Антонія де Аляркона „Труба".

Рік пізнійше з ініціятиви пок. Івана Белея, а при видатній співучасти Івана Франка почалося видавництво „Дрібна бібліотека", друкована фонетикою. З тяжким трудом видавництво встоялося чотири роки (1878—81), випустивши 14 випусків. Тут поруч Франка і Белея найшовся і пок. Евген Олесницький.

З початком 1811 р. Іван Белей на спілку з Франком заснували місячник „Сьвіт", демократично-поступового напрямку. На сторінках „Сьвіта" стрінулися у дружвій співпраці Українці обох тодішних Україн (австрійської й російської). Вистане згадати такі імена як: Остап Терлецький, Іван Франко, Олександер Кониський, Василь Коцовський, Борис Грінченко і Іван Белей, який поміщував тут „Сатиричні очерки", авертаючи вістря свого пера головно проти реакції і її представників — москвофілів.

Та вже тоді Белей був дуже занятий співробітництвом в „Ділі" і не міг як слід вести редакції „Сьвіта". Перетяжений безвпинною працію мусів залишити „Сьвіт", який припинив своє видавництво в р. 1882, а пірнув з головою в редакції „Діла". В р. 1884 (почнаючи від 26. числа) Белей став начальним редактором „Діла" — після уступлення Антона Горбачевського — і на цьому становищі пробув 17 літ. Яка це надзвичайно важка праця, як дуже відповідальна, як вона висисає всі соки, як пожирає здоровля, як бере в полон всі інтелектуальні сили, як заабсорбовує всі нерви — знає тільки той, кому доводилося хоч рік бути українським редактором. Стільки літ праці, скільки їх віддав „Ділови" й українській публіцистиці взагалі пок. Іван Белей — це справді геройський подвиг, великий, безвідплатний труд. День в день віддавати себе цілого ґазеті, день в день шукати матеріялу, виправляти й переправляти його, допильновувати цілости ґазети, старатися часто в дуже сірих днях все таки уживити ґазету, боротися із всіми недостачами, — це в наших умовинах є просто надлюдський подвиг. А крім того український публіцист, український редактор, висотуючи із свого мозку думки, переливаючи їх на папір, не може мати нічого, — крім внутрішнього вдовілля, що він сповнив свій важкий обовязок, та що єдиною стійною заплатою за його великий труд може бути хіба нагінка і наклепи недорозвинених, або з уродження злочинних людців.

Пок. Іван Белей належав в українській публіцистиці до тих, що стежки у пралісах рубали. Вірно й непохитно через 17 літ віддав пок. Ів. Белей „Ділови" свою молодість, свої мрії і надії. А був це туґий ум, блискучий інтелект, великий знавець мови і стилю, обовязковий аж до пересади.

Не вдаючись в характеристику покійника як редактора, годиться зазначити, що крім „Діла" провадив він і редакцію „Бібліотеки найзнаменитших повістий", випустивши в світ біля 60 товстих томів, головно перекладної світової літератури. Також і сам вспів все ще поза своїми заняттями найти хвилю вільного часу, щоби дати гарний переклад (як Дікенса „Новорічні дзвони" і „Два міста").

Вповні знеможений, виснажений духово й фізично уступив з редакції „Діла". Не зазнав почестей за життя, був лиш великим самовідреченим робітником. Згас тихо й непомітно, як людина не з цього світа, серед найбільшої бурі й хуртовини. Та скоро тільки промине чорна година, скоро наше громадянство зможе увільнити себе від величезних турбот, воно знайде хвилю, щоби віддати поклін одному з найбільших чорних робітників, котрий в инших умовах міг би був світити діямантом великого інтелєкту.

(„Діло").

НА ФОНД ФЕДАКА.

(Через „Свободу").

Никола Грубрин, Minneapolis, Minn., з виграєки годинника на бали Тов. Запорожської Січи $12.50
Попередно оголошено $26.00
РАЗОМ $38.50

РУХ У ВІДДІЛАХ У. Н. СОЮЗА.

ПОРТЛЕНД, ОРЕГОН, Тов. Івана Франка, від. 92 У. Н. Союза повідомляє, що річний мітинг відбудеться о 2. годині пополудни в неділю, дня 3-го грудня в домі Стефана Олещука під ч. 540 — 23rd St. North. На порядку нарад вибір нового на 1923 рік і другі важні справи до полагодження. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — С. Богачик, пр.; Г. Пелех, секр.

ПОКЛИК

ДО УКРАЇНСЬКИХ ТОВАРИСТВ, БРАТСТВ, ЦЕРКОВНИХ ГРОМАД, ТА ВСІЄЇ УКРАЇНСЬКОЇ СУСПІЛЬНОСТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Товариство Української Молодіжи в Ню Йорку кличе ще раз український загал в Америці о поміч для студіюючої української молодіжи в Европі, зокрема для тих, що студіюють на вигнанню в чужині.

Майже від семи місяців наше товариство взяло на себе обовязок випросити в Злучених Державах добродіїв, котрі зобовязались би утримати наших найбільш потребуючих та заслужених студентів на чужині в Европі.

Дотепер знайшлось таких опікунів-добродіїв всего 65, що кождого місяця складають по пять долярів для принятого на себе студента. Поза тими студентами, які вже приняті на удержанне тутешніми добродіями, ОСТАЄТЬСЯ ЩЕ ОКОЛО 60 найбільше потребуючих помочі, яких ще ніхто не підтримав на дусі, а яким треба конче дати нашу поміч. Зокрема Є МІЖ НИМИ 30 СТУДЕНТІВ В БЕРЛІНІ И У ВІДНІ, майже самих офіцирів та козаків української армії, між ними й інваліди, котрих сейчас мусимо поратувати.

Длятого звертаємось до українських серць із закликом: Розберіть сейчас тих найбіднійших, котрі в холоді-голоді вчаться щоб колись те все віддати стократно потребуючій Україні. Розберіть їх поміж себе; зголошуйтесь та беріть на себе тих недобитків славної, непобідимої української армії! Се не надармо, бо вони в будуччині будуть вождами культури і свободи нашого народу.

Українська громадо: — І ще одну просьбу маємо до всіх Українців та Українок в Америці. У СЛАВНІМ НАШІМ, ХВИЛЕВО НЕ СВОЇМ ЛЬВОВІ, Є ТАЙНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ. Ходять до нього потайки наші борці, бідні студенти, теперішні провідники української боротьби проти польської окупації. Їм помогти, се наш неодмінний обовязок. На жаль, на се не маємо ні зломаного карбованця.

Не даймо-ж упасти тому УНІВЕРСИТЕТОВИ! Нехай проклята ляшня дрожить! Поможіть сим БОРЦЯМ. Кожда жертва на сю ціль, се патріотичне і самаританське діло. Сягніть до кишень; жертвуйте що можете, бо лях-кат, голод та холод, не жде!

Всякі жертви шліть на адресу товариства, а всі датки будуть оголошені в українських часописях.

На днях Товариство Української Молодіжи вишле до всіх громад по кільканайцять примірників кольорового образа під назвою „Історія України" (представляє князів і гетьманів України), які Товариство одержало в дарі від о. д-ра О. Ковальського.

Весь прихід з продажі тих образів призначений на поміч українським студентам і на чинну боротьбу проти польської окупації. Ціна образа дуже дешева, всего 1 доляр за примірник.

Тов. Української Молодіжи в Ню Йорку.

Всі посилки до Товариства просимо адресувати:

UKRAINIAN YOUNG MEN & WOMEN'S ASS'N,
30 E. Seventh St., New York City.

Ню Йорк, дня 9. падолиста, 1922.

ДОПИСІ

ШИКАҐО, ІЛЛ.

Гостина і принятте Українського Національного Хору в Шикаґо, Ілл.

Довго і нетерпеливо чекали тутешні українські громадяни, щоб побачити і привитати Укр. Нац. Хор і вкінці дочекались. Дня 30. жовтня с. р. зібралось велике число Українців на стації „La Salle", де власне о годині 8.30 рано приїхав Хор. При появі хору всі уставились в півколо, а Др. М. Сіменович привитав хор в імени Української Громади та вручив А. Кошицеви велику китицю рож.

В імени студентів привитав Хор Н. Мотлюк. Привіт на стації уладжено заходом репрезентантів всіх майже тутешніх товариств, а головно Січовиками II. Округа. Було на стації також велике число Американців, між ними й репортери тутешних американських часописий. Добродій А. Кошиць відповів кількома щирими словами, а потім стараннєм комітету привіту забрано Хор до готелю „Auditorium" на сніданнє.

По сніданню Хор обвожено автомобілями більшими улицями, для пізнання й оглянення міста.

Того дня вечером відбувся концерт в „Symphony Orchestra Hal". Про концерт було би богато писати, та нема слів, щоб висказати всі почування, з якими вийшли слухачі концерту.

Одно, що треба згадати, се, що галя, яка містить звиш 2,500 осіб, була заповнена майже самими Українцями. З чужих були тільки ті, що купили тікети перед концертом, бо від дверий галі вернулось около 1,000 осіб. Тому то зараз при кінці концерту проголошено, що другий концерт буде в неділю, 5. падолиста в галі „Medinah Temple".

По концерті уладжено вечеру (бенкет) для Хору в „Congress Hotel". На сій вечері також були представники всіх товариств а головно Січовики II. Округа.

Підчас вечері сипались привітні промови в честь А. Кошиця і всього Хору. Промовляли: Др. Мирослав Сіменович, провідник вечера; Др. Володимир Сіменович (старший), Д. С. Гриневецький, гол. отаман Січ. Орг., Др. С. Янович, о. В. Стецюк, митрополит Шептицький, який також був присутний, о. І. Гундяк, С. Кочій, Др. Р. Смук, молодий наш адвокат, М. Ткачук, С. Мусійчук, гол. писар Січ. Орг., І. Савчук, Г. Скеґар, І. Левтюх, І. Меґас, П. Новодворський і инші.

Вкінці добродій А. Кошиць заняв слово до присутних, висказуючи щиру подяку за привіти і тут він показав, що я не тільки мистцем пісні але і слова.

Вечерок закінчено піснею „Ще не вмерла", яку відспівав Хор.

Треба завдячити всі вдалі привіти добродієви Романови Смукови, нашому молодому адвокатови, який найбільше праці до того доложив.

Хор лишився в Шикаґо на цілий тиждень і тому тутешні Українці мали більше нагоди бачитися з нашими рідним співаками.

У второк, 31. жовтня с. р., принято й уладжено вечеру для Хору в домі о. Василя Стецюка, а то стараннєм самого о. Стецюка і митрополита Шептицького.

Тут вже смілійше і веселійше можна було поговорити та забавитись з усіми співаками. Вони відспівали кілька чудових церковних та народніх пісень, що лишаться довго в памяти присутних, а особливо старенького митрополита.

В пятницю дня 3. падолиста с. р. уладила для Хору привітний вечерок православна церква (незалежна). Промовляли всякі, хто що міг і як міг. Віддавали подяки та привіти Хорови і А. Кошицеви, одно тільки разило, що з виїмкою двох бесідників, всі у своїх бесідах вели широку аґітацію за „православєм". Слід зазначити, що не були там присутні самі православні, а більша часть се були Українці з громади о. Николая, отже сих гостий принято там аґітацією. Хор відспівав кілька чудових пісень, і се ще найлучше вдоволило присутних.

В неділю, дня 5. падолиста д. Олександер Кошиць і його перший заступник, учитель Хору, були присутні на Службі Божій в церкві св. о. Николая, де також був присутний дД. Осип Назарук. Так добродій А. Кошиць як і Др. О. Назарук подивляли милозвучні пісні і голоси в першій мірі о. В. Стецюка, а також Хору ім. Лисенка, під проводом дякоучителя Д. Атаманця.

В неділю вечером того дня А. Кошиць був присутний на величавім вічу, де на просьбу президії заняв слово до присутних, за що дістав грімкі оплески, бо і ту ще дав доказ, що є не тільки мистцем пісні але й слова.

Зараз по вічу всі удались до „Medinah Temple" на другий концерт. Хотяй сей раз не так много Українців було на концерті, зате було много чужих. Програма концерту була відміна від попередньої і всі, особливо Українці були більше вдоволені, бо тут співала також солістка Ніна Кошец українські пісні. Треба згадати, що галя два рази більша від попередньої, а всеж таки публики було досить.

Не можна зосібна описувати кождої точки концерт, бо сеж кождий знає, тай не мені ані нікому говорити те, про що говорити нема слів. Вистарчить бути і чути тих рідних пісень, а серце само скаже, які вражіння ті пісні на кождого зробили. Для сього нехай послужать оцінки концертів в тутешніх американських ґазетах.

Честь, слава і щира подяка хай буде Тобі Батьку, А. Кошиць, і Всім Вам, Ви наші Рідні Соловії! Честь за те, що співаєте про Волю України, що ту Волю зміцнюєте!

Честь Вам за те, що росказуєте світу „хто ми, чиї сини"! Співайте-ж нам! Співайте всім! Співайте

„Про Січ, про могии,
Співайте
„Щоб нехотя на весь світ почули
Що діялось на Вкраїні,
За що погибала,
За що слава козацькая
На всім світі стала!"

С. М.

ТОРОНТО, ОНТ., КАНАДА.

Національне відродженнє Українців в Онтеріо, Канада. — Обєднання Українців для народньої роботи в Торонті.

Українці в Онтаріо рішучо звертають в національний бік. Омана большевицького раю ровіялась. Ті найтемніщі, що ще не годні розжолобати, що таке большевизм, піддурені московськими наймитами, складають цієї зими „відбудовувати Радянську Україну". Але серця Галичан і Буковинців тепер звернулись до своєї рідної, ворогом подоптаної вітчини. Вістки про те, що в Галичині починаєсь „айришська боротьба", показують Українцям в Онтаріо, що вони мають робити. „Треба помагати братам і їхній визвольній борні", це те гасло, що тепер з уст до уст котиться між онтарійськими Українцями. Та щоб добре помочи, треба великої нашої сили, тому кождий розуміє, що треба усю нашу еміґрацію зеднати в одну загальну орґанізацію. Отож в неділю дня 17-го вересня усі щирі Українці міста Торонта згромадились в галі гр. католицької церкви на Франклин улиці, довершити великого діла обєднання вісьмох тисяч Українців в Торонто і положити підвалини загального обеднання нашого народу в цілій провінції.

На віче згромадилось поверх 300 мужів, яко передова сила нашого загалу в Торонто. Віче отворив гр. Юречків Николай завзиваючи присутних вибрати голову зборів. На голову був вибраний гр. Т. Гуменюк, котрий покликав на писарів громадян Юречкова та Лібера.

Першою справою нарад було справоздання щодо бондів Галицького Уряду, котрі були закуплені Українцями в Торонто, Гамільтоні та Ошаві минувшого року від відпоручника Галицького Уряду, др. Ю. Ситника, а на котрі люди ще й досі не одержали державних цертифікатів. Спираючись на слова др. Л. Мишуги, теперішнього відпоручника Галицького Уряду в Вашингтоні (котрий перед кількома днями переїздив через Торонто, ідучи до Винніпеґу, щоб враз з др. О. Назаруком розписати урядову галицьку позичку на Канаду), гр. Т. Гуменюк пояснив, що усі гроші, зібрані на галицькі бонди минувшого року в Канаді позістають і досі в банку „Сан Трост Ко." в Монтреалю. Цертифікатів на ті гроші Галицький Уряд був не видав тому, що затягнення позички в Канаді було стримане через невідрадний стан нашого фармерства на Заході минувшого року, але ці гроші будуть причислені до сьогорічної позички в Канаді, і усі, хто заплатив гроші минувшого року, одержать цертифікати цього року.

Між присутними було двох народних зрадників, себто большевиків, котрі, бажаючи розбити віче, почали щось базікати про те, хто ґварантує за галицьку позичку та що Галицький Уряд не має своєї території. На це їм присутні відповіли, що ті, що купували бонди і що будуть купувати, розуміли і розуміють, що ґваранция за ті гроші лежить в нас самих. Попремо справу одностайно, буде Галичина вільна, не пропадуть і наші гроші. Але ті зрадники, котрі на „відбудову савецкой Расеї" складають по 300 дол., а на визвіл Галичини цента не дали, а ще приходять охоту відбирати у тих, що хочуть дати, тим у вільній Галичині місця не буде. В дальшім тягу віча нарід показав словами і голосованнєм, що вже большевикам торонтонських Українців не водити за нас, і ті агентики Лейби Троцького посрамлені забрались во своясі.

Пояснення в справі бондів віче приймило за задовольняюче, з тим застереженнєм, щоб в найблищім числі були подані в українських часописах імена усіх тих, хто минувшого року склав в Канаді гроші на галицькі бонди, як також і суму зложеного ними гроша, та щоб їм були видані цертифікати цьогорічної позички.

Другою точкою програму віча був реферат о. Сарматюка, пароха місцевої гр. католицької церкви, про галицьку ситуацію в світовій політиці. Прелеґент переглянув перебіг цілої низки аліянських конференцій в тягу цих послідних років і показав, що в світовій опінії справа самостійности Галицької Републики стоїть тепер геть краще, як ніколи перед тим. Та хоч світова опінія за нами, все-ж Польща уступиться з грудей нашої неньки тільки перед реальною силою, тому шановний прелеґент закінчив свою бесіду покликом: „Віддаймо за Україну не лише майно, а і життя". Присутні нагородили бесідника рясними оплесками.

На третій точці денного порядку була справа Буковини. Реферував д. П. Крат, проповідник місцевої Української пресвитерської церкви. Він показав, що справа визволу Буковини спід Румунів геть тяжча, ніж визвіл Галичини спід Ляха. Аліянти уже віддали Буковину Румунії. Порівнюючи з Румунами Українців на Буковині та Бесарабії омаль, і треба відбути з Румунами тяжку війну, щоб визволити спід неї наших братів Буковинців та Бесарабців. Але Галичину зробити намостійною лекше, тому усі Українці повинні спершу вжити усіх своїх сил визволити Галичину, а як станемо сильними, тоді позбираємо докупи і решту української землі.

Потім забрав голос гр. К. Ружицький і перечитав листа від свого брата, в котрім той оповідає, як він по черзі боровся в австрійській, галицькій а нарешті в большевицькій армії, і що переконався, що большевики, це чужоземні наїзники, котрі завоювали собі Велику Україну і її московщать та нищать. Далі гр. Ружицький показав на документах, що так звані „українські" большевики у Винніпеґу знищили заходи українських робітників у Сю-Сен-Марі, Онт., коли ті хотіли орґанізовуватись для визвольної боротьби рідного краю. Віче прокричало винніпеґським московським пахолкам „ганьба", а гр. Ружицький закінчив свою бесіду, взиваючи збори зеднатись в Онтаріо в одну українську силу. Що його промова діткнулась серець зібраних, доказом того, були рясні оплески.

Відтак один з секретарів віча гр. Лібер палкими словами пригадав зібраним, що тепер самі українські патріоти ризикують своїм життєм, провадючи „айришську війну" супроти ляцького наїзника, і що в тій боротьбі вони потребують негайної помочи. Зараз присутні скинули на „Фонд Негайної Помочи" $23.57, з котрих $20 були вислані на руки галицької місії у Вашингтоні.

Уже від весни українські патріоти в Торонто радились між собою про потребу мати спільний централький громадянський комітет, тепер про цю справу реферував д. П. Крат. „Українці повинні просякнути один до одного чуттєм любови і обєднатись у одну силу, бо инакше з них нічого не буде. Ми хвалимось нашою нацією, нашими піснями, але перед лицем нашим стоїть щодня сором наший, сором, що ціла наша Україна повалена під ноги завойовників. Змиймо цей сором з лиця нашого завзятою роботою за визвол наш". При кінці прелеґент запропонував вибрати на Торонто Український Центральний Громадянський Комітет, який має зібрати в одну силу Українців в цілій Онтаріо.

Віче до Центрального Комітету вибрало громадян: Лібера, Юречкова, Гуменюка, д. Крата і о. Сарматюка. Потім гр. Лібер зрікся свого мандату на користь гр. Ружицького.

Віче вислухало повідомлення про приїзд Українського Національного Хору до Америки і ухвалило зробити йому приняття, коли він приїде до Торонта.

Послідною справою на денним порядку була справа українських приватних шкіл. Тому, що в англійських часописях репортери, через свою несвідомість української справи, приставили, що буцім усі українські приватні школи в Канаді під контролею большевиків, віче винесло резолюцію, що більшість українських приватних шкіл контролюється Українцями, особливо українськими фармерами, котрі уважають большевиків за своїх національних ворогів.

З великим захопленнєм вічевики закінчили збори відспіваннєм „Не пора" і „Ще не вмерла Україна".

Николай Юречків,
І. Лібер, секретарі віча.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

Дописувателям. — Дописі, які одержали перед трома тижнями надрукуються в недовгім часі. Просимо о терпеливість.

Вячеслав Будзиновський.

ПЕРЕВЕРТНІ.

Оповіданне з середини 16-сотих років.

(20)

— В такім ділі надії ніколи не треба тратити. І тоді ні, коли прийде вість, що помер. Такі вісти часто фальшиві... Я маю деякі відоомсти... Лише треба провірити, чи то справді той самий...

Пані схопилася з лавки.

— Маєте вісти? Які? Кажіть!

— Сідайте, пані! Як будете так брати собі до серця кожде слово, то нічого не скажу.

— Вже сиджу, вже. Я вже цілком спокійна. Розказуйте. Але скоро!

— Ваш син Станислав? Станислав Тукало?

— Так... Чули про такого? Певно чули, бо не заговорили би про него.

— Попав на невиразний слід. Я певний, що по нитці дійдеся до клубка. Знаю лише тілько, що жиє і є в полоні. Де і в кого, не знаю. Але як верну на Балкан, то провідаю. Буде можна викупити.

Вже коли пані сіла на лавці, небо стало затягатися хмарами. Тепер і дощ став накрапати.

— Не будемо тут на дощи балакати, — промовила. — Зайдіть до мене. Я взагалі дуже негостинна, коли так довго гостя придержала в лісі. Але вибачте. Я мати, а ви заговорили про пропащого сина. Котра мати не забула би обовязків ґаздині супроти гостя.

До замку було недалеко, кількадесять кроків. За хвилину опинилися перед входовою баштою. Замість дивитися просто себе, Вірменин вліпив очи в розвалену башту праворуч. Аж пані мусіла звернути його увагу, що міст через фосу без поруча і як не буде уважати, то готов впасти в рів на застрені палики.

— Вибачте, що піду до пекарні і на хвилину лишу вас тут самого, — промовила пані, коли вже станули на подвірю. Зачждіть тут хвилинку. Пришлю слугу, що заведе вас до комнати, де прошу розгоститися. Другий слуга возьме коня.

— Мій кінь не любить стояти в стайни. Не міг би він постояти тут на подвірю?

Вірменин тому хотів коня лишити на подвірю, щоби його все мати під рукою.

— Ауж, пізнасть мене хто, — думав і треба буде втікати?

— Нехай і так, — відповіла пані. — Пізнійше можна буде завести його в загорожу за фосою.

— Коли ви до пекарні, то й я піду туди, як позволите. Мене кортить оглянути кождий кутик. Я цікавий, які зміни поробив зуб часу, від коли я тут був в останне. Бачу, одна башта і половина одного будинку завалилася.

— В сорок осьмім році повстанці висадили у воздух.

Пішли до пекарні, куди дощ зігнав усю замкову челядь. Коло прохулі сів під вікном так, щоби його лице було в тіни. Придивлявся пильно всім, що були в пекарни, але не пізнавав нікого. Знав лише з виду одного Ілька, з котрим говорив у шинку в Стріличах. Ілько також пізнав Вірменина.

— Я вам казав, пане, що наш пан виїде в середу. Чому ви не приїхали скорше?

— Казав? Я в тім гаморі не дочув. Може полагоджу мою ордку з панию. А ні, то підожду, аж пан верне. За той час огляну ту руїну, яку у вас зробила війна. Я чув, що козаки забрали звідси великі скарби. Що брали за кількома наворотами... З тої башти, що завалилася.

— Та де, забрали! — відповів Ілько. — Раз, ще заки прийшли козаки, якісь опришки влізли до башти, тай троха взяли. І тоді, Бог би його побив, один з них почастував мене ножем попід ребро. Такий був бородатий, як ось ви, пане.

— Але тоді, як козаки взяли замок?... Мусіли добре обловитися!

— Даремний був їх труд. Скарби вже були перенесені з башти і льохів під баштою на инше місце. Коли козаки вдерлися до башти, знайшли тілько камінне. З пімсти висадили башту у воздух. Від сего вибуху завалився також той кінець замку.

— Впрочім нігде не було скарбів? Нігде не знайшли нічого? Я чув, що сі скарби були укриті в кількох місцях.

— Ні. Зразу були тільки в башті. Але зараз по тих перших злодіях, що почастували мене нажем і закололи на смерть Гарасима, мого товариша, пані казала решту скарбів перенести в якесь місце, про котре ніхто з нас не знав і досі не знає.

— Знав один, — вмішалася пані, — але він вже помер.

— То хиба той старенький ваш слуга? — спитав Ілько.

— Він.

Силач був також в пекарни. І він міг дещо сказати про справу, бо сам був участником першого вломy до башти. Але він до цілої тої розмови не вторкався. Сидів у темнім куті, пакав люльку і дивився в огонь в печи. Аж в хвили, коли Ілько сказав до Вірменина „такий бородатий, як ось ви", Силач зирнув на Вірменина і затрусився. Від тої хвилі не спускав його з очий. Вірменин і не замітив його, бо той його колишній спільник сидів у темнім кутку.

— Просимо на обід, — сказала пані і вийшла з пекарні.

Вірменин пішов за нею до панського мешкання в головнім замковім будинку.

При обіді розмова зачалася, очивидно, від споминів з тих часів, коли на замку ще панував небіщик Пятницький і від змін, які в Пятницях спричинила його смерть. З розмови Вірменин виміркував, що Пятницька не дуже щаслива і свого першого мужа ще тепер не годна забути. Хоч небіщик був вітрогон і вона жила з ним у вічній тривозі, бо всеж таки він був католик, не такий запеклий шизматик, як другий муж.

Поволи гість звів балачку на події в часі козацької інвазії. Балачка мусіла, очивидно, зійти також на скарби, які були на перехованню в пятницькім замку. Заховалися оба реєстри сих скарбів. В першім було списане все те, що сусіди зложили в замку; в другім те, що пані винесла з башти і спрятала в своїм тайнику. Гість просив, щоби показала йому оба реєстри. В другім реєстрі не було тілько тих річий, які Пятницький виніс був з башти і кудись спрятав. То були річи найціннійші. Не було також того, що забрав був з собою, і що Силач, відоймивши від него, розпаював між опришків.

Переглянувши оба реєстри, Вірменин затер руки з вдоволення.

— Міркую, — подумав, — що до мого тайника ще ніхто не дібрався. Буду паном над панами!

Розмова скінчилася тим, що гість лишиться в замку і буде дожидати пана. Виміркував, що він тут цілком безпечний. Коли вона не пізнала його, то хиба вже ніхто не здогадаєся, що він попередний пан Пятник.

— Ви здорожені, — промовила пані — мабуть схочете припочати. Комната для вас вже приладжена.

— Занесу туди мої річи і піду оглянути замок.

— Як до вподоби.

Вірменин здоймив з коня кульбаку і шкіряну торбу, та пішов за Ільком до призначеної для него комнати. Тепер позволив коня завести до стайні.

— Отсе послідна комната, — промовив Ілько, коли станув перед дверми — яка заціліла при коритари, що вів до башти, де були скарби. Далі, при самій башті ще була одна комната. В послідних днях до козацької війни вона була спальнию давного пана. Завалилася разом з баштою.

— То ніхто докладно не знає, що з паном сталося?

— Я собі міркую, що його спрятали тісамі опришки, що обікрали башту. Яку годину раньше він ще був тут. Давав мені прикази. Зараз по тім бачила його замкова сторожа. Виїхав у ліс. В лісі була колиба. Сліди в колибі і в лісі від Девятник до колиби і від колиби до замку показували, що опришки могли прийти від Девятник лісом до замку. Відійшли ставом. В лісі ми знайшли дещо з одягу пана і сліди його коня. Мабуть по дорозі впав у руки опришків.

(Дальше буде).

Микола Садовський.

ЧЕРЕЗ ДУНАЙ.

Простояли ми тижнів два в Копаченанх і рушили до Дунаю на Зімницю.

Зімниця стоїть на цьому березі Дунаю і є граннице́ю Молдавії. А якраз насупроти неї на тому боці турецький город Сістово. В цьому місці ми повинні були перейти через Дунай.

З Копачені-Діжоє ми виступили над вечір. На дорозі, уже в ночі, нас зупинили. Обік нас пройшла гармата з якимсь величезними чорними трунами — обоз. Місяць тільки що почав виявляти своє червоне коло і ще не зовсім ясним, червонуватим світлом своїм освічував величезну валку трун.

— Що це везуть? — цікавився Гавриш.

— Хіба не бачиш, понтони!*) — відповів суворо Іващенко. Справді, то були понтони.

Понтони пройшли і зробили на всіх дуже важке враження. Вояки всі йшли мовчки. Навіть Гавриш, дуже цікавий до всіх питань і жартів, замовк. Всякий думав свою думу. Так ми пройшли ще з годину. Ніч була тиха, тепла, світла та зоряна. Кругловидий блідолиций місяць викотився вже на свій широкий без краю та простоий небесний шлях і освітив весь краєвид. Нараз легеньким подихом вітру звідкілясь принесло прохолоду і освіжило наші вогкі від поту чола. Далеко, мов величезна гадюка блищала на місячнім промінні ріка.

Дунай, Дунай, братці! Гляньте! — зашепотіли вояки один другому. (Розмовляти гучно було вже заборонено).

— Де? — розпитували инші, які ще не розглядїли.

— Он, блищить!

— Так і є, знать він, — згоджувались усі.

То був справді Дунай. Він блищав віддаля на місячнім промінні срібно-синьою стяжкою і тихо ніс свою жовтоватую воду в далеке море, не звертаючи уваги ні на що. З давніх давен призвичаєний до того, що на його берегах предковічно ллється людська кров, він тепер був байдужний. Навіть у цю мить вилискуючись на місяці, здавалось, ніби гірко усміхався розмовляючи з ним і промовляв із тиха сумно: „Глянь, знов! Коли кінець цьому буде? Коли вони дадуть мені спокій? Коли перестануть умивати мене своєю теплою кровю і давати ховать їх тіла в моїму жовтому піску?"

А ми все йшли та йшли, наближаючись до нього. Перед світом ми прийшли в Зімницю і поховалися в кошарах.

Потомившись вчорашнім ходом, ми заснули міцно і через те прокинулись пізно. Вже сонічко піднялось височенько. Перед нами, не більше як на гони, широко розлив свою тиху воду Дунай. А на тому боці, на крутім і високім березі його, розкинувся пишно на широкому, квітчастому килимі турецький город Сістово, утопаючи в садах. Його білі, стрункі мінарети, загострені в кінці, високо стреміли в небо шпайками і здавалися віддаля щоглами кораблів у зеленому морі садів. Весь той берег Дунаю був заквітчаний, як дівчина в свято, розкішними садами і виноградниками. Я дивився на ту красу і пригадались мені слова величного пророка:

Рай тай годі! А для кого?
Для людей! А люде?
Не хотять на нього й глянуть!
Треба кровю домалювать.
Люде, люде, коли то з вас буде
Того добра, що маєте?!

І весь цей день ми майже не виходили з кошар.

* * *

— Так оце тут будемо й переправлятися? — розпитував Гавриш товаришів мішаючи паличкою в мамерці, де кипів у ключ чай.

— Та хто його знає, може й тут! — відповів Іванценко пришиваючи гузика до мундура.

— Не може бути! Тут дуже широко, — обізвався Гайдамака, виймаючи люльку з рота і чвиркнув через губу в огонь. Дунай в цім місці ширився на верству й три чверти; він саме розлився.

— Поки переплинем, наловим раків чимало! — додав Гавриш.

— Міст поставлять спершу, — замітив Бойко і поправив ранець*) під головою.

— Чому я, що буцім тут будем тільки очі їм відводить, а переправляти муться біля Нікополя! — почав знов Іващенко. — А про те, хто його зна! — так утішали себе вояки, лежачи в кошарах перед переправою.

— Пашов, вилазь там, виходи получать сухарі! — почувся голос капраля.

Вояки позабирали торби і рушили.

Другого дня в обідню пору до нас долетів далекий гуркіт гармат.

— О, чуєте? — промовив Іващенко. — Ото біля Нікополя йде переправа.

Всі насторожили уха і стали прислухуватися. Гуркіт усе більшав та більшав, немов десь далеко йшла батава**), і не перестававдо самого вечера. У вечері гарматний гук замовк.

— Знать переправились наші вже, — промовив Гавриш, — бо гармати замовкли.

— Швидкий ти який! — відповів Гайдамака. — Це тільки що обстрілюють, а переправлятися будуть у ночі.

Гайдамака відгадав. Переправлятися почали у ночі, тільки не під Нікополем, але під Сістовом. Переплялися не инший, а наша 14-та дивізія. З вечера нам уже було відомо, що переправа пічнеться тут, але хто йде в голові, наші чи перша бригада, і коли — ніхто не відав.

Проте нам усім весело було лягати спати в амуниції. Не спалося нам і ми всі прислухалися, коли то пічнеться переправа і хто її пічне. Як тільки стемніло, наші понтони спустили на воду і по течії Дунаю пропливли непримітно в низ. Ніч була досить темна, бо місяць сходив пізно. Це було в червні. Гармата наша окопалась на цім боці і ждала.

О другій годині в ночі волинський, а за ним минський полки (перша бригада 14. дивізії) сіли на понтони і тихо відчалили від берега. Ніде ні чичирк. Передні понтони були вже трохи чи не на тім боці, а инші в слід, вибиваючись із сил, поспішали за ними, як у мить на нашому Зімницькому березі загорілася хата. То турецький шпигун подав гасло до Сістова, що переправа почалась. Як тільки спалахнула хата на цім боці, у туж мить засурмили сурми на тім боці алярм турецькому війску.

То не рій за роєм вилітає з уликів і китицями обліпляє матку, що сіла на дереві, то полки чотирнадцятої дивізії обліпили вже там темний, крутий, турецький беріг. То не блискавка в горобину ніч що хвиля прорізує небо то здовж то поперек, то не грім невгамовно горгоче так, що уся земля дріжить мов у пропасниці слабий, то наші і турецькі гармати злились в один громовий гуркіт і загоготіли разом! Почалося пекло!

— „В ружьо, в ружьо"! — почулася команда ротних.

І в мить ми всі були в рядах.

— „Ружя, воль-но"! — скомандував нам ротний і похлибнувся на останньому слові „но".

Рушниці мигнули.

Вояки перехрестились. І хто шепочучи „Помилуй мя Боже", хто „Богородице Діво", а і „Отче наш" — рушили з кошар.

На дворі вже розвиднилось. Хоч сонічко ще забарилось і не виглядало, але нам, коли ми йшли, все було видко. Як бульки на воді від раптового дощу з градом одні вискакують і зникають, а другі все більш та більш пузирять воду, так білинькі димки від пострілів на тім боці Дунаю вискакували з корчів. Постріли тріщали, гармати невгамовно гуркотіли все частійш та частійш. Весь той турецький і тутешній беріг був закутаний димом. Ми переходили місток, що поклали у ночі сапери, на острів густо порослий вербами, де нас ждали понтони. Як раз у цю мить ми побачили гарматного, так званого трубника. Він ледве стояв на ногах, блідий, без шапки і з одіжі бігла дзюрком вода. З ним розмовляв генерал.

— Гляньте, братця, виплив! — заговорив Гавриш.

— А другі де? Невже потопились.

Ми всі дивились на трубника і дивувались тому, що він в одежі виплив. Навіть пояс із затровчатими трубками був на ньому. Але трубник похитнувся і генерал підхопив його під руку.

Ми пройшли.

Це був один тільки щасливий зо всієї гірської гармати, який виплив на беріг.

Я раз перед нами сіла на понтони гірська гармата з кіньми і людьми. Коли понтони вже були на середині Дунаю, турецькі гранати зробили з них решето і страшенно важкі понтони плоти з кіньми і людьми пішли як камінь на дно. Як на гріх коні були поприпрягувані, через те всі й потонули, бо колиб були вільні, то моглиб виплисти, і люде, ухопившись за їх гриви, теж не потонулиб.

Як Бог спас цього трубника, невідомо.

— Я теж плаваю добре, — наче про себе буркнув Гавриш. — Як що, не доведи Боже пустять понтон на дно, може як небудь виплину! От тільки прокляте теля*) потягне! Знаєте, що я придумав, братця? Як тільки сидем на понтон, повідщіпляю всі крючки від ранця і держатиму рамення в руці. Коли понтон почне тонуть, ранець під три чорти, шинелю теж, хай тоне. А сам ляжу на спину, чоботи як небудь скину і поплину.

Але навіть така чудова видумка Гавриша нікого не радувала. Всі йшли сумно — звичайно, як на смерть.

Ми наближались до кінця посадки. Батальон, рота за ротою, підходив.

*) Човни-плоти до переправи військ через ріку.

*) Жовнірський наплечник.
**) Баталія-боротьба.

*) наплечник з телячої скіри.

(Дальше буде).